

STORTINGET

Representantforslag 204 S

(2017–2018)

fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes

Dokument 8:204 S (2017–2018)

Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om å sikre tryggere arbeidsforhold for franchisetakere og ansatte i franchisevirksomheter

Til Stortinget

Bakgrunn

I Norge tar man det for gitt at ansatte kan organisere seg, kreve tariffavtale og på den måten få innflytelse over egne lønns- og arbeidsvilkår. Måten franchiser er organisert på, begrenser denne retten og gjør fagorganisering vanskelig. Dette undergraver lønns- og arbeidsvilkårene til de ansatte, spesielt i næringer som varehandel og hotell og restaurant.

Franchise er en raskt voksende forretningsmodell i Norge. Børge Nilssen, som var styreleder i den nylig nedlagte bransjeforeningen Norsk Franchise, anslår at det er rundt 120 000 sysselsatte i om lag 300 franchisekjeder i Norge. Dette utgjorde i 2017 rundt 4,5 prosent av alle sysselsatte i Norge og innebar en vekst i franchisesysselsetting på 50 prosent fra 2007.

Organisasjonsgraden i Norge er rett under 50 prosent. Tariffavtalene omfatter enda flere og sikrer at Norge har små lønnsforskjeller sammenliknet med mange andre land. Det er færre «arbeidende fattige» her enn i mange land Norge kan sammenlikne seg med. Den høye organisasjonsgraden er en forutsetning for den norske modellen. Men den trues av nye måter å organisere arbeidslivet på. Innleie av arbeidskraft er én trussel, franchise er en annen. Begge har til felles at den reelle arbeidsgiveren slipper å ta ansvar for arbeidstakerne.

Fagbevegelsen sliter med å organisere og forhandle lønn i franchisevirksomheter fordi de bare får forhandle med franchisetakeren, og ikke med franchisegiverne, som er de reelle eierne av franchisevirksomheten.

Rema-konsernet er det mest kjente eksemplet på franchise i Norge.

Rema hadde i 2017 en markedsandel på hele 23 pst. av all matvarehandel i Norge. Undersøkelse av medlemstallene til Handel og Kontor i Oslo, Akershus og Østfold viser imidlertid at av alle medlemmer av forbundet i matvarekjedene jobber kun 6,5 pst. av disse i Rema 1000, og av samme gruppe medlemmer er kun 1 pst. omfattet av tariffavtale.

Dette skyldes blant annet at tariffavtale kun gir rettigheter overfor den som driver den enkelte butikk, og ingen form for innflytelse overfor Rema sentralt, der så godt som alle viktige beslutninger fattes. Slik uthules verdien av tariffavtalen. Bildet er det samme i flere franchisekjeder. Det er formelt sett mulig for ansatte å organisere seg og kreve tariffavtale. Men det er ofte så lite penger i den enkelte virksomhet at det er lite å hente ved å organisere seg og drive lønnsforhandlinger. I tillegg bestemmer franchisegiver alle viktige spørsmål. Den reelle eieren er fritatt fra plikten til å sitte ved forhandlingsbordet. Franchisetakeren sitter i mange tilfeller mellom barken og veden og har ofte svært få midler til overs etter at løpende utgifter er dekket.

Remas grunnlegger og hovedeier Odd Reitan er ifølge Kapital Norges nest rikeste mann med en formue på anslagsvis 48 mrd. kroner. Samtidig er varehandelen en av bransjene med lavest lønninger.

Rema har gjennom flere oppkjøp sikret seg nye kjeder, som blant annet Narvesen. Da Narvesen ble omgjort til franchisevirksomheter, mistet de ansatte ifølge De Facto blant annet pensjonsrettigheter. Organisa-

sjonsgraden i Narvesen var i 2001, rett før overgangen til franchise, på 80–90 prosent. Fire år seinere var det tariffavtale ved bare 43 av 453 salgssteder. De som drev butikkene, ble i tillegg tvunget til å bli franchisetakere hvis de ønsket å fortsette som ledere av den enkelte butikk.

Franchiseformen har på kort tid bidratt til å skape store ulikheter i Norge. Skal man bevare et samfunn med mindre forskjeller, må lovverket endres, så ansatte i franchisevirksomheter får samme mulighet til å organisere seg og kreve sin del av verdiene som skapes i virksomheten, på lik linje med ansatte i andre typer virksomheter.

Varehandelen sysselsetter 350 000–370 000 ansatte i Norge. Franchiseorganisering legger til rette for dumping av ansattes lønns- og arbeidsvilkår. Det er tariffavtalene som forsvarer lønnsnivået i varehandelen. Derfor må de ansatte ha mulighet til forhandlinger med de reelle eierne.

Forslagsstiller mener det er viktig å viske ut skillet mellom franchisedrift og andre eierformer hva angår viktige bedriftsdemokratiske prinsipper.

Forslagsstiller vil pålegge franchisegiver delt arbeidsgiveransvar sammen med franchisetaker, slik at franchisegiver blir ansvarliggjort som arbeidsgivermotpart.

Flertallet på Stortinget har slått fast at det er et mål at organisasjonsgraden i arbeidslivet øker. Det er også bred enighet om at et organisert arbeidsliv bidrar til både høy velferd, effektive virksomheter og seriøse forhold. Slik franchise er regulert i dag, undergraves den norske modellen.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer en statistisk registrering av franchisetakere innenfor hvert franchisekonsept, herunder en vurdering av om plikten til registrering i tillegg til å ligge på franchisegiver også skal pålegges franchisetakers virksomhet.
2. Stortinget ber regjeringen pålegge franchiseforetakene registreringsplikt i Brønnøysundregistrene. Registreringen må som minimum inneholde oversikt over franchisetakere, kjedetilknypning med angitt kontraktstidsrom, samt antall ansatte.
3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag som side-stiller franchisedriftens bindende økonomiske og styrende tilknytninger med hva som i det øvrige arbeidslivet materialiserer seg som reelle eierstrukturer når det kommer til ansattes og franchisetakers rett til innsyn og medbestemmelse.
4. Stortinget ber regjeringen fremme forslag for å sikre ansatte representasjon i franchisegivers styrende organer, for å få innsyn og medbestemmelse, på lik linje med andre virksomheter og selskapsformer.
5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag som pålegger franchisegiver delt arbeidsgiveransvar, slik at franchisegiver blir ansvarliggjort som arbeidsgivermotpart.
6. Stortinget ber regjeringen fremme forslag for å gjøre franchisegiver medansvarlig for å sikre ansatte likeverdig rett til kompetanse, utvikling og et helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid uavhengig av hvilken organisasjonsform virksomheten velger.
7. Stortinget ber regjeringen fremme forslag for å sikre franchisetakers rettigheter opp mot franchisegiver, herunder utrede behovet for en franchiselov som gir franchisegiver opplysningsplikt overfor franchisetakere og potensielle franchisetakere. Loven bør som et minimum gi franchisegivere plikt til å gi følgende informasjon:
 - Antall franchisetakere (og andre virksomheter, som selveide butikker eller flere butikker drevet av samme franchisetaker) franchisegiver har innenfor samme og tilsvarende konsept.
 - Hvor andre franchisetakere er lokalisert i en omkrets på 50 kilometer fra der franchisetaker skal etableres.
 - Historikk med oversikt over økonomisk resultat i de samme eller tilsvarende lokaler som der franchisetaker skal etablere seg.
 - Oversikt over franchisetakere i samme konsepts økonomiske resultater.
 - Oversikt over konkurser og eventuelle tvistesaker med løsning de siste 5 år innenfor franchisegivers område.
 - Franchisekontraktens innhold som direkte angår lønns- og arbeidsvilkår for franchisetaker og ansatte, og kontraktsbestemmelser som har økonomiske konsekvenser for daglig drift. Disse opplysningene kan ikke pålegges taushetsplikt. Åpenhet og innsyn i franchisekontrakter kan ikke straffes med sanksjoner fra franchisegiver.

Utredningen bør også vurdere om det er rimelig at franchisegiver ensidig skal kunne ha rett til å si opp franchisetaker ved avtalens utløp, for eksempel 5 år, slik avtaler ofte har bestemmelser om nå.

10. april 2018

Bjørnar Moxnes